

FINTA ÉVA

Szülőföldem

szülőföldem

FINTA ÉVA (1954) Sárospatak

Beregszász egykori megyeszékhely ma is kisváros, amolyan igazi „porfészek”, mivel az északkelet és délkelet felől körülfogó, mára már szelíd vulkanikus hegyek légörvénye a táj minden szemetét, porát az egykori Verbőczy, majd Felszabadulás, jelenleg Kossuth téren rakja le, állandóan gondoskodva az utcaseprők mindennapi feladatáról, ha betevőjéről nem is feltétlen. Talán ennek köszönhető, hogy ebben a légörvényben mindig is nyitottan hagyták ezt a teret, amely a város főtengelyének egyik csomópontja, a Széchenyi és a Mozi utca metszéspontja is lett, s melynek derékszögvonala áll az egykori zsinagóga. Jól kirajzolódik a települések keletkezését meghatározó keresztvonal is: a sok utcanévvel ellátott kelet–nyugati főtengelyt észak–déli irányban a Vérke patak szeli át. A Vérke hídjának túloldalán a város legpatinásabb építészeti ékessége, a gótikus római katolikus templom nagy hivatástudattal hirdeti, hogy ez itt a városmag, az egykori szent negyed, a domonkos és ferences rendbéliek lakhelye, melynek már kövei is mélyen alámerültek az idő iszapjába. Alapítása I. (Nagy) Lajos király édesanyjának, Lokietek Erzsébetnek köszönhető, aki itt udvarházat is tartott a 14. században, s gyakran töltötte benne nyarait.

Az idő rettentő szorgalommal porlasztja a múltat, de mindig hagy valamit belőle. Gyakran nem is a kövek, az építmények bágyadt hangja az, ami elvárásról és emlékeztet bennünket, hanem valami tetten nem érhető delej – ott rezeg a levegőben, abban a főtéren lehuppanó kőporban, lávaporban is, amit az ott élők akarva-akaratlan belélegeznek, hogy szervesüljenek a tájjal. Egy helybéli szülött, mint jómagam, hajlamos azt hinni, hogy mindez csak az ő belső vetítívásznán rajzolódik ki, s hogy elfogultságai a semmiből érkeztek hozzá, úrbéli vagy álompor formájában. Ám Pálóczi Horváth Lajos *Álompákászát* fellelőzve lenyugszik a kedély, kifényesedik a száj mosolya. Olyan „bűn” ez, melynek vonzása minden beregszászit elért, fogva tart, bárha szülötteit úgy vitte szét a történelmi léghuzat, mint a pitypang érett magvának fehér bóbítáját.

Szülőföldről írni nem is lehetséges a történelem és az egyéni sorstörténet megkerülésével. Nincs tőlünk független tájélmény. Valójában a szülőföldem a biográfiám is. Rossz mesélő vagyok, a történeteket nem vagy rosszul jegyzem meg. Mi az hát, ami megmarad az emlékekből, melyek az én életemmel-sorsommal átfedett helyszínek-történetek...?

Mozi utca. Drávai Gizi néni, aki magyartanárom lett. A Kossuth téren, a mai kultúrház helyén, az egykori zsinagógában a hatvanas években ki-be jártak a teherautók, áruszállítók. A meggyalázott mozaikpadlón zöldséges ládák, saláta- és káposztafejek, -levelek heverték. Raktár jellegű kosz, erjedő, bűzös zöldségillat. Alsó osztályba jártam, református létemre még nem láttam a templomunk belsejét, tilos volt a hitélet. A római katolikusba már ellátogattam titokban nagyanyámmal, aki nem sokat adott a politikai elvárásokra, de a kispolgárra sem. Azt nem tudtam, hogy az épület zsidó templom, csak azt, hogy szent hely, és valami olyasmi történik benne, vele, aminek nem lenne szabad megtörténnie.

Az egykori zsinagóga korpuszára ráhúzott művelődési ház, színház funkciójú építmény később otthonommá lett. Érettségi után ide jártunk a népszín-

ház jövőendő előadóiként, hogy Nádas Anna vezetésével megtanuljuk és előadjuk Bródy *Tanítónőjét*. Nem tudom a történet végét, én kiszálltam, sokszor hangzott el a „kásahegy”, amin át kell rágni magunkat... Néhány évvel később itt rendeztünk kiállításokat a város hivatásos és amatőr képzőművészeinek alkotásaiból minden állami ünnep előtt, innen, a hatalmas portálüveg nyitott végtelenjéből csodáltam meg esti városomat holdfényben, a Nagy-hegyre fel-futó főutca sejtelmes kigyózását őszi vagy tavaszi estén, és hallgattam meg Cikajló Pál egy zenedarabját a Lembergi Filharmonikusok előadásában. Mert Beregszásznak saját zeneszerzője is van (volt), akit a helyi zeneiskola zongoratanáraként ismertek, de művelt barátai tudták róla, hogy kiváló komponista. Az esti zenehallgatás a város fölött kísértetiesen szép és bensőséges élményem maradt. A zenedarabot soha többé nem hallhattam, csak a hangulata él bennem, és az, hogy szervesen egy volt a városképpel.

Szerettem a Mozi utca hangulatát. A mozi melletti házban egy Krúdy-hangulatú nő könyökölt állandóan. Amolyan Majmunka. Se nem fiatal, se nem szép, mégis nagyon nő. Sokan megálltak az ablaka alatt beszélgetni vele. Volt köze a mozihoz. Talán jegypénztáros volt. És vörös hajú.

A Mozi utca sarkán két régi épület állt. Közvetlenül a zsinagóga szomszédságában, a barokk homlokzatú földszintes, apró épületben illatszerbolt működött. Mellette a városi könyvtár, építészeti jellege kitörlődött az emlékezetemből. A faragott bejárati ajtót, a rézkilincset még fel tudom idézni, és a portálüveg méretű ablakokat is a bejárat két oldalán, s aztán csak a belső térre emlékszem. Már gyerekként bemerészkedtem. Faragott bútorai angol enteriőr hangulatát árasztották, amit csak fokozott a padló és a lépcsők, faragott korlátok recsegő, nyikorgó hangja. Sok Charles Dickens-regényt olvastam, az angol irodalom volt a kedvencem. Dickenstől szinte mindent ismertem ötödikes koromra. A *Nicholas Nickleby élete és kalandjai* testes, kétkötetes regényét a nyári vakációban kínlódtam végig, nem igazán találtam érdekesnek. Ez volt az első, ezer oldalt meghaladó terjedelmű olvasmányom. Tizenkét éves voltam, készültem a hatodik osztályba.

Az olvasóterem egy légtérben állt a polcokkal és a kölcsönzővel, csak egy dobogóra kellett felmenni. Körülötte, alatta foglalt helyet maga a könyvtár, s egy íróasztal mögött az éppen ügyeletes könyvtárosnő, asztalán sok titokzatos dobozkában a könyvek és kölcsönzőik jegyzéke. Az asztalokon olvasólámpa, magazinok, újságok – békebeli, ismeretlen hangulat. Legalább ötven év időutazás visszafelé. Lapozgattam, majd becserkésztem a könyvtárosnőt. Hatodikos általánosba jártam, a 6-os iskolába, középtermetűnél kissé magasabbnak számítottam. Be szerettem volna iratkozni. Eltanácsoltak, menjek gyerekkönyvtárba vagy az iskolaiba. Már mindegyiken túl vagyok, mindent elolvastam. Az otthoni könyvtárunkat is. Svéd Piroska, akit akkor még nem ismertem, hitetlenkedve csóválta a fejét. Ő csak felnőtteket irathat be. Tizenhat vagyok, leszek nemsokára, korrigáltam. Három könyvvel távoztam akkor. Próbaidős lettem.

Ekkor került a kezembe először kortárs verseskötet, az akkor divatos Váci Mihályé. Már az is meglepett, hogy vannak élő költők. Az irodalom számomra archivált dolognak számított. Valami régi, másik világnak. A tankönyveinkben dúlt a 19. század. Persze a java.

Drávai Gizi néni ötödikben lett a magyartanárom. Ő volt minden gyerek kedvence. Pulyás Gizi néni – így hívták, maga terjesztette önmagáról. Középkorú, jól öltözött, remek megjelenésű nő volt, egyedülálló. Mindig megbámultuk az aktuális brossát a pulóverén, amit többnyire barátnője, Horváth Anna szobrásznő készített. A kosztümjeit, pulóvereit ízléssel válogatta össze. Levendulaillata volt minden ruhájának. A levendula jól hatott rám, azt hiszem, mindenkire. És persze Gizi néni, akinek hatalmas saját könyvtára volt a Mozi

utca 43-as számú, parasztkorok jellegű vályogházban. Persze, hogy ebbe is bezabadultam. Valójában ez lett az életterem felnőtté válásomig, második otthonom, ahova hazajártam apám-anyám engedélyével, s ez lett helyszíne és világa *Párkák* című verses darabomnak is.

Szülővárosomban minden utcának több neve volt, van. Mozi utca az ott lévő moziépület miatt lett, nem hivatalosan, hogy ki lehessen kerülni az Ivan Frankót. Minden utcának legalább két neve volt a történelem szeszélye folytán. A magyarok nem akarták az újat használni, bár a borítékra, a címzések helyére ráírták. Kimondani egyfajta értelmetlen szentségtörés lett volna.

Megveszekedett lokálpatriótaként másik városba sem voltam hajlandó költözni. Ungváron három évig számítottak rám a Kárpáti Igaz Szónál, de a helyi tévécsatorna is szívesen látott volna. Csak a diplomám kézhezvételét kellett megélnem. Maradtam, mert semmi értelmét nem láttam az úgynevezett karriernek és az ehhez társuló, általam kisztílúnak ítélt életformának. Minden itt történt tehát velem. *Megy a gőzös Beregszászba...* Sok-sok utcában kell megállnunk, sokat költöztünk, én magam is ilyen vándormadár lettem. Talán öröklődik. Sosem szerettem a változást. Iskolák helyben, egyetem Ungváron, ismét Beregszász, tanári diplomával kirakatrendezés, kézműves-életforma, házasság, gyermekek. 1990 teléig.

Újabb filmkocka: kétéves lehetek, szüleim a Munkácsi utca végén béreltek egy önálló épületet, a tulaj az utcai házban lakott. Két nagyobbacska lányához sokféle emlékekkel kapcsolodom. Egy alkalommal ölben vittek le végtelenbe nyúló kertjük végébe. Ebből a magasságból már látni lehetett a Muzsalyi-hegyet. Hatalmas tér nyílt ki előttem a szőlőtőkék között. Első tájélményem, amire vissza tudok emlékezni, ekkor vésődött be.

Betegeskedés hétéves korom táján. Anyám azt hitte, nem élem túl. Kórház, fertőző osztály, betegszoba, ötéves diftériás kisfiú szobatárs, vele volt az édesanyja. A nő állandóan rémtörténeteket mesélt. Akkor a szörnyetegei belém költöztek, a betegségem mellé. Nehéz volt elválasztani a kettőt: a betegség és a közérzet maró kellemetlenségeit. Utóbbi nem is lehetett megbocsátani.

A beregszászi kórházat elég korán megismertem. Nagypámmal itt álldogáltam évek múlva a betegszoba teraszán, bámulva az őszi platánokat, utazva vele a semmibe. Majd a fiam születése után, akár ugyanaz a szoba is lehetett volna, talán az is volt, hiszen állandóan változtatták az osztályok elhelyezését, fiam anyjaként, a túlélés ünnepével a szívemben. Haldokló anyám látogatása a szülőszobán. Ez is itt, kórházi környezetben. Apám halálakor, a kórházkert távoli zugaiban a kórboncnokot keresve, hogy felöltöztesse halottunkat.

A kórházkert szomszédságába költöztünk fiam születése után, első közös családi fészünkbe. Memento mori...

Munkácsi utca 117., nagyanyámék, az utcában Fedák Sári egykori kastélya. Ott kellett elmennem, ha későre járt, a hosszú, parkosított kert mellett, melyben talán még ma is áll a hídon egymásnak feszülő kecskék szobra, s a park kerítéssel leválasztott sarkában még ott a bádogkrisztus. Mindez a Szovjetunió hatvanas éveinek második felében is érintetlen maradt. Mennyi ellentmondás! A Munkácsi utcának ezt a részét félelemmel jártam a késő esti órákban, pedig akkor még nem volt mitől tartani, szinte alig volt bűnözés.

Gyerekkor, Füzesi, azaz Korolenko utca, dédike egykori háza. A szomszédban egy ruszin család lakott. Ircsit nagyon kedveltem. Úgy két évvel volt idősebb nálam. Nyugodt, békés, értelmes lány volt, talán kissé lomha az én izgága húgaimhoz képest. Apám mindig ideges volt, ha együtt látott bennünket. Évek múlva, felnőttként tudtam meg, hogy tüdőproblémái voltak, rendszeresen szanatóriumba hordta a családját, féltek, hogy elkapom.

A szomszéd Janival sem volt szabad játszanunk. Pedig Jani a fiúkkal állandóan kifőzött valamit, néha szó szerint is. A közeli bányatóban halat, rákot és békát fogtak. Az udvaron szabadúzó főzték meg, bennünket is megkínáltak a foghíjas kerítésen át.

Gyár utca tizenkettő, Horváth Anna beregszászi szobrász-keramikus családi háza. A kiskamasz esti beszélgetései okos felnőttekkel. Ismerkedés az architektúrával, az agyaggal, a képzőművészettel. Szlogenek Horváth Anna szájából: az építészet a képzőművészet csúcса, legnemesebb megnyilatkozása; tétje van: anyagi függőség, megrendelő elvárásai, a tervező saját ízlésvilága és tudása; szintézist kell teremtenie a produktum megvalósítása érdekében; a stílusjegyek is jelzik a műfaj magaslatait, hiszen leginkább az architektúra alkalmas elkülönítésükre; a szobrász kulis ember, kell, hogy ereje legyen: követ, fát farag, agyagot gyúr, formáz, fémet munkál meg – nem női foglalkozás (Annának erős izomzata volt, mint egy sportolónak); a művészetek másik csúcса a költészet, a szavak művészet; az emberi szellem magaslatai ebben tűzönek, hiszen ez a legszabadabb műfaj; a szerző nincs kiszolgáltatva a megrendelőnek; írni fejben is lehet, egy darab papírra is, bármivel...

Az általános iskolámat nagyon szerettem, illetve most úgy gondolom. Az épület hangulata vonzott, a Vérke partjára lenyúló iskolakert, ahová biológiaórán olykor levitt bennünket a tanár, vigyázva, nehogy valamihez hozzányúljunk, nehogy ártsunk szépen gondozott mintakertjének, melyet szaporán műtrágyázott, a kor aktuális követelményei szerint.

A Vérke-part csodás tájélményt adott akkoriban. Második osztályos koromban tanítás után itt gyülekeztünk a velem egy irányba hazatartó osztálytársakkal. A lejtős parton felmentünk a kertek alá, a fű illatos és smaragzöld volt, tele kék ibolyával. A domb tetején lefeküdtünk a fűbe, és legurultunk, egymás után többször is, míg bele nem untunk, míg úgy nem éreztük, hogy kimerítettük a számunkra engedélyezett szabadságot.

A 6-os iskola az Attila (ma Sevcsenko) utcában, a város egyik leghangulatosabb, legzöldebb utcájában. A hársak, gesztenyék boltíve alatt jutunk ki a település északi bejáratához. Étterem, borospincék, szálloda épült ezen a vidéken, egykori délutáni-alkonyi sétáink helyszíné korosodó barátaimmal. Az ember húszperces séta után kívül került az utcákon, s a szőlőhegyek magaslatairól nagyszerű kilátás nyílt a városra. Privát, bensőséges beszélgetések, tervezgetések, eszmecserek kiváló fórumaként őrzöm emlékeimben, noha nem sokan látogattuk ezt a városrészt. Leginkább Horváth Annával s az ő öreg barátaival ruccantunk ki ide. Amolyan szent helynek számított, akár csak az újkígyósi középkori gótikus templom vagy a Borzsa folyó partja, völgye a kánikula múltán, ha már a duzzasztó zsilipjét leengedték, s csak egy-két magányos horgász álldogált bokáig-térdig a vízben a jó fogás reményében.

Egyetemista koromban gyakran hajnalban mentem ki a vasútállomásra. A reggelek tejfehérek és tiszták voltak. Az utcán vesszőseprűvel emberek takarítottak. A levegőben tisztaság és nyugalom terjengett. A madarak még nem ébredtek. Amúgy is: ősz vagy tavasz volt. Hajnali vonattal értem el az előadásokat az ungvári egyetemen. Így vésődött emlékeim szagmintáinak tárházába a lemergi vonatok reggeli büze. A hegyekből már órák óta úton voltak az emberek. Felhúzódtak a felső fekhelyre. Akkoriban még hálókocsis vagonokkal utaztunk. Fölöttem aludtak kinyújtott lábbal. Lábszag, bűdös zoknik, parasztkolbász fokhagymás szaga. Csapon menetrendszerűen belázsodtam. Sosem derült ki, milyen okból. Ungvárt nem szerettem. Sok felszínes dologgal találkoztam. Szigorú és rendíthetetlen vélemények fogságában telt ifjúságom.

A kert, majd az utca, majd a város, majd a vidék volt az, ami sokáig velem utazott, bennem élt, hogy ne kelljen nélkülöznom a jelenlétét. Ez akkor is így

volt, ha egyik utcából a másikba költöztem. Kisebbségi létben nagyon kereste a „haza” a helyét bennünk. Az én hazám 1990 decemberéig, áttelepülésünk teléig Kárpátalja és Beregszász volt. A beregsurányi határátkelő ukrán oldalon ma is kijavít a kiskatona, akinek oroszul vagy ukránul válaszolok, hogy én nem vagyok, nem lehetek magyar, ha odaát születtem és jártam iskolába. Én ukrán vagyok – mondja nekem őszinte meggyőződéssel.

Pályám kezdetén és még sokáig küldetés volt a szülőföldről írni, beszélni. Ezek a törekvések nem tűnnek el, de álruhát öltenek. Beregszász egykori szellemi és etnikai mikroklimája harminchét éven át sugározta be mindennapjaimat. A város a leghomogénebb magyar település volt Kárpátalján mindazzal a szellemi komforttal, melyet Magyarországra településemet követően nélkülözni kellett a fővárostól távol eső vidéki településeken.

Gondolatban még ma is hazaküldöm verses üzeneteimet, pedig meglehet, már nem olvassák, nem érdeklí és érinti őket az én róluk levált világom. Minden az elmúlás és megújulás felé tülekedik. Az elmúlás nem kiküszöbölhető, és ott van az öröknek hitt dolgokban is. Ma hazamenni semmi rendkívülit nem jelent már az utazás kényelmetlenségein kívül, ám otthon *lenni*, tartózkodni, valamit tevékenykedni, valamiben megmártózni: kegyelmi állapot.

Horváth Anna művészi hagyatékának örököse vagyok. Az elmúlt két évben életemet kitöltő és minden részletében befolyásoló feladat volt a rendszeres utazgatás haza, a rendezgetés, pakolás, cipekedés, hagyatékmentés. A fiam és a lányom segítette felváltva, amúgy magányos elfoglaltság volt. Álltam a kilenc éve bezárt lakás nyitott ablakában, és néztem a beregszászi hegyeket a kora őszi napsütésben. Nagyon boldog és nyugodt voltam, valami mélységesen ősi sejt-nyugalom lüktetett bennem. Körbevett kilenc év pora és egy rendkívüli életpálya tárgyi rekvizitumai. Sietnem kellett volna, mégsem tettem. Ott volt velem az örökkévalóság, az elmúlhatatlan múlt, valami, amit megnevezni sem tudok. Ott volt körülöttem az anyagi világ, melyből vétettem, és amely a régi otthonossággal ölelt magába. Időtlen nagy élmény, molekuláris szinten, és akkor úgy éreztem, minden megvan, semmi el nem vész, mert a túlélők felfogják a dolgok isteni lényegét törekeny corpusukba. Hogy hatalmas rend és folytonosság uralkodik körülöttünk. A visszatérésem és annak a valósága, hogy a feladat is az enyém maradt, a kötelezettség is megtalált, és még az unokáim is ezeket a feladatokat fogják életük során maguk előtt görgetni. Ez a bizalom, bizonyosság, a végtelen rendjébe vetett már-már vallásos hit ma is eltölt.

Szeretem meghódítani a környezetemet. Tartósan nem tudok idegen maradni egy tájban vagy közösségben. Tehát minden vidéket belaktam, mindennütt voltak barátaim, szent helyek és szent emberek. Ők az életem ajándékai, de nekik nem tartozom. Útitársak, akik majd az egyik fordulóban másik irányba térnek.

Évek óta Sárospatakon élek. Lassan összefonódott a képesítemem, a munkaköröm és az életvitelem. Jelenleg egy tanulmányköteten dolgozom Sáfár László munkácsi születésű költőről. Ez is olyan feladat, amely hazavisz. Igaz, hogy Munkácshoz nem sok emlékem fűződik, lokálpatriotizmusom legfeljebb Zrínyi Ilona egykori lakhelyét, a várat engedte hozzám közelebb. Egykor csak macskaköves udvarát járhattam, a benne működtetett traktoriskola semmi magasztosat nem ígért sem látványban, sem tartalomban. Pataki lakosként kíváltk érdekes, hogy a 17. században I. Rákóczi György és Lorántffy Zsuzsanna lakta és szépítgette ezt a várat is, s hogy a fejedelem itt rendezte be udvarát, ahol a követeket fogadta. Az idő nyikorogva, de dolgozik. Akár a beregszászi egykori Törvényszék épülete, a munkácsi vár is megújult, lassan visszakapja a történelem által plasztikusra formált bástyáit, kapuit, falait, hogy valamit megsejthessünk egykorvolt titkaiból.

Számomra a szülőföld a többnyelvűséget is jelenti. Az utcánkban egy-két ruszin család lakott csak gyerekkoromban, ők is inkább magyarul beszéltek, iskolás koromig nem sok szláv kifejezéssel volt dolgom. Az általános iskola irodalomórái nem csak magyar nyelven voltak izgalmasak. Puskin orosz nyelven – varázslat volt, a Tatyjana levele Anyeginhez – igazi szenvedély. Önszántamból orosz nyelven csak a legalapvetőbb dolgokat tudtam gombóccal a torokban kipróbálni, de Puskit értettem, mi több: a szöveg ódon erkölcsi üzenete is rezonált gyermeklelkemben. Valójában egyetemistaként mélyült el oroszstudásom, és az ukrán meg a ruszin nyelvet is akkor kezdtem bátrabban használni. Ma is sajnálom, hogy ellenálltam férjem akaratának, aki gyermekeinket kétnyelvűsége akarta fogni, de akkoriban az volt a hivatalos tendencia, hogy óvodás korig nem szabad a gyermeket többféle nyelvi hatásnak kitenni. Én még nagyon hittem az írott betűnek és a médiának... A sors fintora, hogy verselő fiam igen szokatlan kifejezéseket teremt szövegeiben, gyártja az ismeretlen gyökerű szavakat, és bármilyen nyelvet szimulálni tud.

A többnyelvűség önmagában jó és hasznos dolog, ha nem kapcsolódik hozzá alárendeltség. Mi csak a hivatalokban találkozhattunk ilyesféle magatartással, de ez sem volt általános. Szláv ajkú ismerőseimmel a kölcsönös udvariasság nevében gyakran a másik nyelven fejeztük ki magunkat: én oroszul, ő magyarul.

Mióta 1990-ben áttelepült a családom Magyarországra, tágas világszemlélettel eléggé összezsugorodott. Korábban a tudatomban lévő bonyolult hovatartozási képlet igen nagy területet kebelezett be: Kárpátalja volt a szülőföldem, a Szovjetunió volt az ország, ahol éltem, és amely birodalmi méreténél, szabad és olcsó közlekedésénél fogva változatos lehetőségeket tartogatott az utazónak, és Magyarország volt a Haza, a nyelv és a nép, ahova tartoztam, de ahova legfeljebb kétfévente utazhattam, akkor is csak szoros rokoni kapcsolat bizonyításával. A Szovjetunió belpolitikájával, oroszosító nyelvi és kulturális manővereivel voltak gondjaink, de lokálisan megtehettük, hogy sok mindenről nem veszünk tudomást. Ha lemondtam a karrierról, nem kellett egy sor kellemtelen elvárásnak megfelelnem.

Szülővárosom időközben kardinálisan megváltozott. Van ebben sok jó és nagyon sok idegen elem. Nehezen fogadom például, hogy már nem a magyar a többségi nyelv, ha belehallgatózik egy utca, egy közterület zsvájába. Meglep, hogy a fiatalok kapásból váltanak ukránról magyarra és fordítva. Az élőbeszédben tehát a kétnyelvűség az uralkodó. Azt azonban nem tudom felmérni, hogy ez a negyedszázad nélkülüm hogyan hozta létre ezt a kétnyelvűséget. Hogy a ruszin és ukrán anyanyelvűek tanultak meg ilyen kifogástalan beregi dialektusban magyarul, vagy a beregi leányok, az éttermek és kávézók fürge pincérei sajátították el a helybéli szláv dialektust. Leginkább a vegyes házasságokra és az iskolákra gyanakszom. Ma is sok magyar szülő adja ukrán iskolába gyermekét, hogy később jobban boldoguljon a felsőoktatásban.

A házak is megváltoztak, a középületek funkciót váltottak, amortizálódtak vagy éppen újjászülettek, mint az egykori Törvényszék épülete, ahol ma az Orosz Ildikó vezetésével felújított és továbbfejlesztett II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola működik. A város régi álma valósult meg az 1994-es kezdeményezésben, amikor a Nyíregyházi Főiskola speciális képzéseket szervezett ide, s a két évvel későbbi önállósulásban.

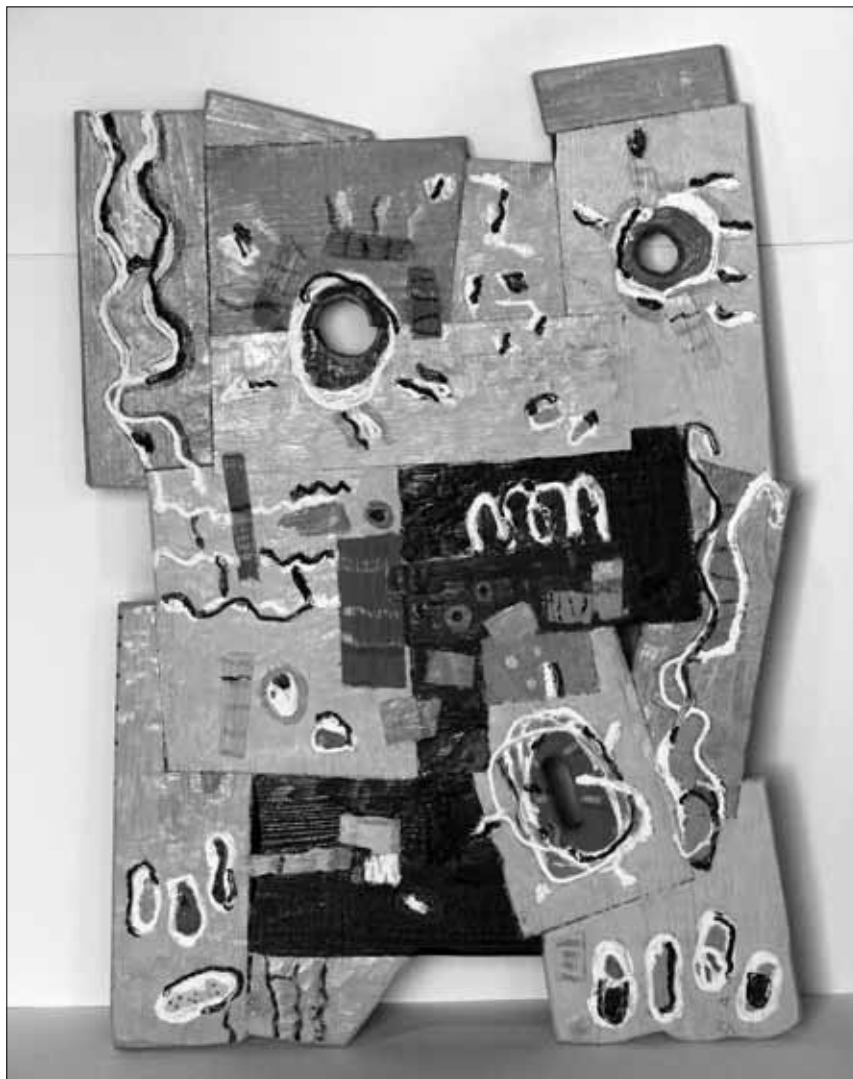
Meglehetősen eklektikus benyomások érnek mostanában szülővárosomban. A narancsra pingált szecessziós polgári ház kék tetőfedéssel sokkal színvilága semmi rokonságot nem mutat a város hagyományaival. A fútca, az egykori korzó állandó zsvája, a rengeteg fiatal, az egymást érő szabadtéri ünnepek viszont soha nem tapasztalt belső mozgásról adnak hírt. Beregszász nagyon élénk társadalmi életet él, és ebben a magyar fórumok épp-

olyan jelentős helyet foglalnak el, mint az ukránoké vagy ruszinoké. Igaz, utcáin Krúdy ma már éppúgy eltévedne és meghökkenne, mint Szindbád vagy a Majmunka külsejű nő, ha valaha is jártak volna ezen a félreeső, ámde fejedelmi vidéken.

Nemsokára hazamegyek. Egykori általános iskolám, a beregszászi 6-os számú iskola névadó ünnepséget szervez, hivatalosan is megszületett a határozat, hogy az intézmény Horváth Anna szobrász-keramikus nevét viselheti. Itteni magyar szakos tanárnőm, Drávai Gizella érdekében kilincseltek sokat földijeim, többek között Horváth Anna is, hogy viselné nevét volt iskolája, hiszen Drávai Gizi néni nem volt hétköznapi ember. Nyelvi tankönyveinket és a kárpátaljai magyar szakos tanárok módszertani szakkönyvét is ő írta, rendkívüli óráira Magyarországról is ellátogattak, bravúros módszereiről rendszeresen jelentek meg publikációk. De a történelem nem akarta ezt a névadást, nem érett meg rá a politikai légkör. Ez a közben lepergett néhány évtized most átcsencsengyűrűzi annak, aki egykor Gizi néninek szánta. Hogy ez a földi igazságszolgáltatás körében hogyan értelmezhető, nem tudom. De az is benne van, hogy a nyugdíjas Horváth Anna élete utolsó tizenöt-húsz évét töltötte itt mélységesen baráti légkörben. A Szovjetunió széthullását követően a közoktatás magára és tankönyvek nélkül maradt. Ebben a hiátusban minden lehetséges volt, értékek is portyázhattak, Anna fél napokat töltött az öt-nyolc osztályos gyerekekkel, akiknek a táblán rajzolva tanította meg játékosan a művészettörténetet.

Most már a nagy idő is pártfogásába vette a nevét. Az emberi emlékezeten és a legendákon túl. Az égiek, meglehet, egy kicsit kuncognak a csínytevésen.

Sárospatak, 2015. december 21 – 2016. január 17.

Síkplasztika, 2015